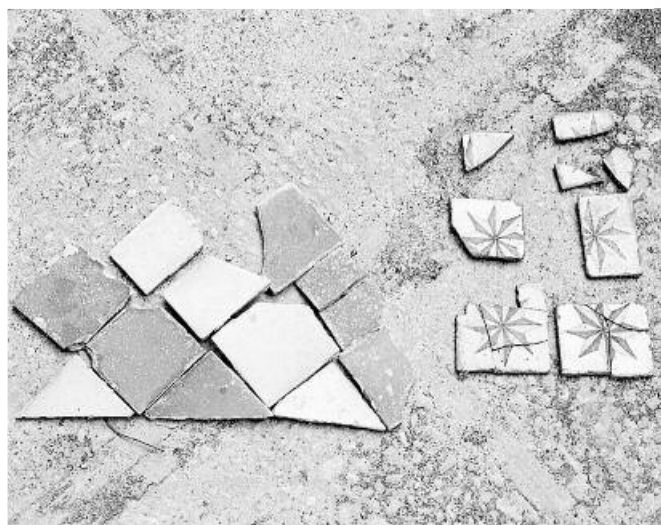

La Costera-La Canal-La Vall d'Albaida

La història amagada Mariano González

Descoberta de la cripta i part de la inscripció, en 1993, fotografiada per l'autor de l'article.

Taulells del XVI trets de la sepultura. A la dreta, Cripta dels Texedor, marquesos de Montortal, 1994. M. G. B.

LA TOMBA DEL MARQUÉS

L'autor recorda la recerca de la cripta de la capella de la comunió l'església de Sant Agustí, que des de 1994 és auditori municipal de Xàtiva. Amb les obres de després de la caiguda del campanar (1991) se va procedir a la recuperació de l'edifici.

L'altíssima mortaldat de segles passats convertia la mort en un assumpte omnipresent en la mentalitat de la societat. Calia assegurar-se el cel deixant almenys a l'església per a dir centenars de misses durant anys i anys, així com per sufragar els acudits pietosos més insòlits. Quant major fora la deixa, més ampla seria la porta d'entrada al Paradís. Entre els diferents capítols relacionats amb els rituals funeraris, un de primera magnitud era la categoria del soterrat, que variava segons el número de capellans, i de priors de confraries i de monestirs que acu-

diren al sepeli, amb el corresponent estipendi: del soterrar *amore Dei* per als pobres de solemnitat, al soterrar general amb creu alçada per als potentats. Altre apartat fonamental per manifestar el relleu social dels llinatges era la sepultura: la fossa comuna per als que res tenien, les criptes escampades pel paviment dels temples, pertanyents a famílies acomodades, i les sumptuoses capelles de patronat, privades i tancades amb reixes, per als més rics. En la mort, molt més que ara, hi havia diferències.

En un article d'aquesta secció d'Història Amagada, fa uns mesos, vam dir que les persones fem un

servei a la societat si deixem testimoni de fets que hem presenciat, o en els que hem participat. No tot el que passa queda escrit, se'n fugen detalls, curiositats o aspectes que no recull cap paper. Hui, primer de novembre, tractarem d'un succeït, més anecdòtic que important, relacionat amb les pompes funeràries. La capella que hem coneguda com de la comunió de l'església de Sant Agustí, en realitat va ser fundada en 1624 per **Onofre Nicolau Texedor**, fill del ric mercader procedent del Baix Aragó, **Gaspar Texedor**, per a sepultura de la seua família, i en ella es van soterrar cavallers de Malta

i marquesos, cònjuges, fills i descendents del llinatge durant centenars d'anys. En una publicació de 1922, **Ventura Pasqual** va descriure la llosa de marbre negre de la cripta i va copiar la inscripció llatina gravada en l'embocadura, al·lusiva al cognom Texedor. Però en la reforma feta pels claretians en la dècada dels quaranta del segle passat en la capella, que el pintor **Francisco Climent** va ornamentar amb diverses escenes de la vida de **Sant Antoni Maria Claret**, es va elevar el nivell del paviment més d'un pam amb un enllosat nou, fent desaparèixer tot testimoni visible, tot indici de la sepultura i cripta.

El 1991 caigué el campanar i la derruïda església va ser adquirida per l'ajuntament, que dos anys després va començar les obres de reconstrucció i restauració, mampra en la que em van encarregar la recuperació i reparació tot allò relatiu a l'art moble, les arts aplicades i la memòria històrica del temple: escultures, estucs, llànties, pintures, criptes, ceràmica arquitectònica, altars, escuts i, molt especialment, la capella i sepultura dels Texedor que, al segle XVIII havien coronat el cim de l'escala social en ser-li concedit el títol de marquès de Montortal a **Josep Texedor Júde de Acharte**, quart nét del patró fundador de la capella.

► **Les obres.** Quan va arribar el moment de començar a obrar en aquell espai, que era en juny de 1993, vam advertir a l'encarregat, **Víctor Cebrián**, que estigueren alerta a l'hora de llevar el paviment postís, perquè baix hi havia una gran sepultura i calia evitar que desapareguera per a sempre sota una capa de formigó o que, afofant-se la volta oculta, caiguera dins algun treballador, cosa que ja havia passat feia poc en la nau de l'església, amb gran espant d'un jove peó engolit per una tomba. A l'endemà havien retirat més de la mitat de l'enllosat, el ciment i la grava emprada per elevar el nivell, quedant a la vista un pisterrer i polsegós. Ni rastre de la cripta, ens informà el capatàs. Però com teníem la certesa de l'existència de l'enterrament, amb una aixada rascàrem en el lloc més favorable per a situar una cavitat gran i de seguida va aparèixer la volta de rajola de la cripta i a continuació part dels laterals de l'embocadura de pedra groga del Tossalet, amb la inscripció incompleta, perquè faltaven peces. Apocapoc va quedar al descobert tot el perímetre de la sepultura, amb la data de la fundació, 1624, i uns quantes lletres més.

Retiraren les rajoles que clausuraven la tomba i comprovàrem que estava totalment rebllida de

El 1991 caigué el campanar i la derruïda església la va adquirir l'ajuntament, que dos anys després va començar les obres

ruïna i algepsots, com les altres criptes anònimes que havien eixit en diferents llocs del temple. Per a buidar-la, assignaren dos obrers que a tothora feien broma, convençuts, o això ens semblava, de que eixiria "un medalló", objecte que en el seu imaginari era precís que formara part de la mortalla de personatges tan importants. El treball d'extracció de centenars de cabbassos va durar uns deu dies, sempre davant nostre, a l'aguait, asseguts a la vora en un basquet, el contingut dels quals escampàvem per veure si contenien alguna cosa d'interès. El fabulós medalló es resistia a aparèixer. Va ser magnífic quan toparen amb la primera peça de marbre de les que faltaven en l'embocadura, que, per sort, en aquella reforma havien reballat dins de la cripta. Eren relativament grans i pesades, de manera que tardaren un poc en desenterrar-la d'aquell clot mortuori.

► **I el medalló?** Els obrers ignoraven que tingueren inscripcions, però nosaltres, com coneixíem el text sencer original i teníem a la vista els fragments conservats *in situ*, els vam dir des de l'exterior: les lletres gravades en eixa pedra diran "tal". I, en efecte, després de pujar-la i netejar-la, el text, en una llengua desconeguda per a ells, era exacte al que havíem anunciat, la qual cosa els deixà admirats i estupefactes, perquè no imaginaven com podíem saber el que posava en una pedra que ells veien per primera vegada. El fenomen es va repetir en les altres dos peces que faltaven, perquè també vam anunciar les lletres que posarien, la qual cosa va propiciar que els obrers manifestaren una admiració indescriptible, malgrat haver-se quedat sense el famós medalló d'or, pel que preguntaven cada dia, i que, naturalment, no va aparèixer.

Eixiren fragments d'estuc de la motllura daurada, trossets de vidre acolorit i uns pocs taulells blaus i blancs de l'ornamentació barroca original. En arribar a una part més fonda on afloraven trossets de fusta dels taüts i de galó de plata d'una casaca, senyal que havíem arribat als fèretres, detinguérem el buidat per no interrompre el descans de la llarga família marquesal. Col·locarem els objectes en un basquet, férem gravar una placa de plàstic incorruptible on constava quan es va obrir i tancar la cripta i altres detalls, i es cobrí amb una gran llosa nova de marbre negre, segeyllant la tomba, com ara està.